

PLATON

OPERA INTEGRALĂ VOLUMUL I

APĂRAREA LUI SOCRATE CRITON EUTYPHRON
CHARMIDES ALCIBIADE I ION HIPPIAS I
HIPPIAS II PROTAGORAS LACHES THEAGES LYSIS

TRADUCERE, INTRODUCERE GENERALĂ,
INTRODUCERI ȘI NOTE DE
ANDREI CORNEA

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>			5
<i>Cum a fost citit Platon. Introducere de Andrei Cornea</i>			13
APĂRAREA LUI SOCRATE	Introducere	65	Text 73
CRITON		105	109
EUTHYPHRON		127	131
CHARMIDES		155	161
ALCIBIADE I		195	201
ION		255	261
HIPPIAS I (MAIOR)		279	283
HIPPIAS II (MINOR)		319	323
PROTAGORAS		345	353
LACHES		419	423
THEAGES		455	461
LYSIS		477	483
<i>Note</i>			573
<i>Lista abrevierilor bibliografice</i>			511

APĂRAREA LUI SOCRATE

I

17 a Ce ați simțit voi, atenieni, în timp ce i-ați ascultat pe acuzatorii mei¹, nu știu; eu unul însă aproape că am uitat cine sunt: într-atât au vorbit de convingător! Nu și adevărat, totuși, căci n-au spus aproape nimic de acest fel.

b Una dintre multele lor minciuni însă m-a uimit cel mai mult: au declarat că trebuie să fiți atenți să nu vă înșel, deoarece aș fi, cică, un vorbitor grozav. Asta mi s-a părut cea mai mare nerușinare a lor, anume să nu le fie rușine că spusa asta va fi dezmințită de mine imediat, chiar în fapt: căci nu mă voi arăta în nici un chip un „vorbitor grozav“, afară doar dacă ei nu numesc „grozav“ pe cel care spune adevărul. Dacă asta vor să spună, aș putea fi de acord că sunt un orator – nu însă în felul lor. Fiindcă, precum spun, ei n-au zis nimic sau aproape nimic adevărat, în timp ce de la mine veți auzi adevărul întreg. Însă, pe Zeus, atenieni, nu veți auzi de la mine discursuri cu fraze și cuvinte înfrumusețate și împodobite, precum
c sunt ale lor, ci mă voi exprima la întâmplare, cu primele cuvinte ce-mi vin pe limbă. Căci sunt convins de justetea acestor cuvinte și nimeni dintre voi să nu se aștepte la altceva. Și apoi nici nu s-ar cuveni, domnilor, să vin la voi, la vârsta mea, în felul unui june, bun să plâsmuiască cuvântări.²

Prin urmare, atenieni, vă rog insistent ceva și vă cer o singură favoare: dacă mă veți auzi că mă apăr vorbind în același fel în care am vorbit și în agora, pe la mesele cămătarilor – unde m-ați auzit mulți dintre voi –, cât și altundeva, nici să nu vă mirați, nici să nu protestați din această cauză. Asta-i situația: acum, pentru întâia oară, la vârsta de șaptezeci de ani, am ajuns în fața unui tribunal; ca atare, sunt cu totul străin de limbajul de aici. După cum, dacă de-adevăratelea s-ar întâmpla să fiu un străin, mi-ați permite desigur să vorbesc în dialectul și în felul în care am fost crescut, așa și acum vă rog ceva corect, pe cât mi se pare: să-mi acceptați felul meu de a mă exprima. El poate fi mai rău sau mai bun, însă voi numai următorul lucru să-l examinați și /numai/ pe el să-l aveți în vedere: vorbesc drept sau nu? Căci asta-i sarcina judecătorului, în vreme ce a oratorului e să spună adevărul.

II

Așa fiind, e îndreptățit ca mai întâi să mă apăr, atenieni, de primele acuzații false aduse mie, cât și de primii acuzatori, apoi să mă apăr de cele din urmă și de acuzatorii din urmă.

Căci m-au acuzat în fața voastră o mulțime de oameni, încă de demult și de mulți ani: ei nu spun nimic adevărat. De ei mă tem mai mult decât de acoliții lui Anytos, chiar dacă și aceștia sunt de temut. Dar sunt mai de temut primii, care, având de-a face cu cei mai mulți dintre voi încă din copilărie, v-au convins și m-au învinuit în mod mincinos, spunând: „există unul, Socrate, un ins înțelept, care-i preocupat de fenomenele cerești și le investighează pe cele de sub pământ; în plus, dintr-o cauză rea face una bună.“ Aceștia, atenieni, cei care au răspândit acest zvon, sunt acuzatorii mei de temut. Căci ascultătorii lor consideră că oamenii care-s în căutarea unor astfel de lucruri nici nu cred în zei.³

Apoi, acești acuzatori sunt mulți și mi-au adus acuzațiile respective deja timp de mulți ani, în plus vorbindu-vă vouă la acea vârstă când erați foarte creduli, fiind copii, iar alții dintre voi

d adolescenți; or, fiindcă nimeni nu m-a apărut, acuzația a rămas complet fără replică. Și lucrul cel mai absurd este că nu-i posibil nici să cunoști, nici să dai numele lor, cu excepția unuia singur, care-i poet comic.⁴ Și cei care v-au convins folosind invidia și calomnia – unii, convinși fiind ei înșiși, i-au convins și pe alții – sunt dintre toți cel mai greu de combătut. Căci mi-e cu neputință să aduc pe vreunul dintre ei aici și să-l supun la probă⁵, ci trebuie să mă apăr și să supun la probă acuzațiile de parcă m-aș bate cu niște umbre, luându-le la întrebări, fiindcă nimeni nu-mi dă replica.

e Aveți în vedere, așadar, și voi că, precum spun, am două rânduri de acuzatori – unii abia de curând au început să mă acuze, ceilalți mă acuză de demult – cei despre care v-am vorbit: socotiți deci că trebuie să mă apăr mai întâi de aceștia vechi. Căci și voi i-ați ascultat pe acuzatorii dintâi un timp mai îndelungat decât pe cei de mai târziu.

19 a Așa fie! Trebuie așadar să mă apăr, cetățeni ai Atenei, și să încerc să supun probei într-un timp atât de scurt o calomnie pe care voi ați auzit-o un răstimp atât de îndelungat. Aș dori eu ca lucrurile să meargă astfel, dacă-i ceva mai bine și pentru voi, și pentru mine, adică, în apărarea mea să realizez ceva-ceva; dar știu că-i greu și deloc nu-mi scapă în ce fel stau lucrurile. Totuși, fie ca să meargă totul în felul în care este drag Zeului! Legea trebuie respectată, iar eu trebuie să-mi fac apărarea.

III

b S-o luăm deci cu începutul. De ce sunt acuzat, de unde s-a născut zvonul calomnios împotriva mea? Dându-i crezare, Meletos a redactat plângerea penală împotriva mea. Bun. Ce-au spus, deci, calomniiarii mei, când m-au tot calomniat? Trebuie să mă fac că citesc plângerea lor, ca și când ei ar fi chiar acuzatorii care au prestat jurământ: „Socrate face rău și ne sâcâie, deoarece cercetează cele de sub pământ și cele cerești; apoi, dintr-o cauză rea face una bună, c în plus îi învață și pe alții aceleași lucruri.”⁶ Cam așa ar trebui să

sune. Pe astea le-ați văzut voi înșivă în comedia lui Aristofan: acolo era adus un anume Socrate care pretindea că umbla pe nori și îndruga o mulțime de prostii, despre care eu unul n-am absolut nici o știință, nici mare, nici mică.⁷ Spun asta, nu fiindcă aș disprețui o atare știință, dacă există cineva expert în ea [(ferească-mă zeii să fiu nevoit să scap de acuzații atât de mari din partea lui Meletos, dacă aș ști așa ceva!)]. Ci efectiv, atenieni, eu nu am nici o legătură cu asemenea subiecte.⁸ Vă iau drept martori pe voi înșivă, cei mulți, și vă cer să vă lămuriți și să vă informați unii de la alții, aceia care m-ați ascultat vreodată într-o discuție. Informați-vă, deci, unii de la alții, dacă cineva dintre voi m-a auzit vreodată discutând despre aceste subiecte orice, mic sau mare. Iar de aici veți ști că aidoma sunt și celelalte /calomnii/ pe care lumea le afirmă despre mine.

Nimic deci nu-i adevărat, după cum nu-i adevărat nici dacă ați auzit pe cineva afirmând că eu încerc să-i educ pe oameni și că fac bani din asta. Desigur, mi se pare frumos ca cineva să fie în stare să-i educe pe oameni, în felul lui Gorgias din Leontinoi, Prodicos din Cos și Hippias din Elis.⁹ Fiecare dintre ei, oameni buni, e în stare să meargă în oricare cetate, unde îi află pe tinerii care au puțința să se asocieze pe gratis pentru educație cu oricare dintre concetățeni doresc. Pe acești tineri însă omul nostru îi convinge să abandoneze asocierea cu acei concetățeni; în schimb să se asocieze cu el însuși, să-i dea lui bani și să-i mai fie și recunoscători.¹⁰

Este și un altul aici, un înțelept din Paros, despre care am aflat că e în oraș. Într-adevăr, s-a întâmplat să mă întâlnesc cu un om care a plătit sofștilor mai mulți bani decât au plătit toți ceilalți – e vorba despre Callias, fiul lui Hipponicos.¹¹ L-am întrebat (el are doi fii): „Dragă Callias, să zicem că ai avea drept fii doi mânji sau doi viței; ar trebui să le luăm un supraveghetor și să-i dăm simbrie, pentru ca să-i facă să ajungă merituoși în virtutea conformă /firii/ lor. Respectivul ar fi atunci un crescător de cai sau un agricultor. Însă deoarece fiii tăi sunt oameni, ce fel de supraveghetor gândești să le iei? Cine are cunoașterea unei astfel de virtuți – virtute omească și politică? Într-adevăr, cred că l-ai căutat, fiindcă ai fii. Există un astfel de om, sau nu?” am zis. „Există”, zise el. „Cine este, am

c spus, de unde vine și cât cere pe învățătura lui?“ „Este Euenos din Paros, Socrate, și cere cinci mine.“ Iar eu l-am fericit pe Euenos, dacă într-adevăr deține această artă și o predă așa de potrivit. Eu unul m-aș mândri grozav și mi-aș da multe aere, dacă aș cunoaște aceste lucruri. Însă nu le cunosc, atenieni.¹²

IV

Dar poate că unul dintre voi ar interveni zicând: „Ce-ai făcut totuși, Socrate? De unde provin calomniile astea la adresa ta? Căci fără să te fi ocupat tu cu ceva în plus față de restul lumii, nu ți-ar fi ieșit zvonul și vorbele, [adică, dacă n-ai fi făcut altceva decât d mulțimea]. Spune-ne despre ce e vorba, pentru ca să nu ne facem o idee rea despre tine.“ Cred că cel care vorbește astfel are dreptate. Așadar, voi încerca să vă arăt de unde anume mi s-a tras renumele și cum de am ajuns calomniat. Ascultați, deci. Poate unora le voi părea că glumesc; totuși să știți că am să vă spun tot adevărul.

Eu unul, dragi atenieni, mi-am căpătat renumele ăsta din nimic altceva decât dintr-o anumită înțelepciune. Ce fel de înțelepciune este aceasta? Acea care-i, pesemne, o înțelepciune omenească: da, e în ea se întâmplă să fiu eu înțelept. Însă cei despre care am vorbit adineaori probabil că sunt înțelepți într-o înțelepciune superioară celei omenești, sau nu am /altceva/ ce să spun. Căci eu n-o cunosc, iar cel care pretinde că o cunosc minte și vorbește ca să mă calomnieze. Nu murmurați, atenieni, nici să nu credeți că mă laud! Nu de la mine spun eu ceea ce spun, ci vi-l voi prezenta pe cel care o spune, demn de încredere pentru voi.

Într-adevăr, drept martor al înțelepciunii mele, dacă există vreuna și în ce fel este, vi-l voi aduce pe zeul din Delfi!¹³ Îl cunoașteți desigur pe Chairephon. Mie mi-a fost prieten din tinerețe, dar a fost și prietenul vostru, când a plecat în exilul acela și apoi a revenit împreună cu voi, /democrații/. Îl știți pe Chairephon, cât de năvalnic era în tot ce întreprindea. Ei bine, odată s-a dus la Delfi și a îndrăznit să ceară un oracol despre ceea ce vă spuneam – nu

murmurați, oameni buni! A întrebat dacă există cineva mai înțelept decât mine. Iar Pythia i-a răspuns: „Nu există nimeni.“ Iar despre oracol, fratele lui – uite-l – poate depune mărturie, căci Chairephon a murit.¹⁴ Iată însă cu ce scop vă spun asta: urmăresc să vă explic de unde mi-a ieșit zvonul calomnios. Căci auzind eu oracolul, mi-am spus în cugetul meu: „Ce oare spune Zeul și care-i înțelesul oracolului? Căci îmi dau seama bine că nu sunt înțelept deloc, nici mult, nici puțin. Ce vrea atunci el să spună afirmând că sunt cel mai înțelept? Doar nu minte, fiindcă nu-i e îngăduit.“¹⁵ Multă vreme am rămas încurcat; apoi, lăsându-mă tare greu, m-am apucat de cercetarea sensului acelor vorbe.

M-am dus la cineva dintre cei reputați că ar fi înțelepți, pentru ca în acel caz, dacă cumva-i cu puțință, să dovedesc falsitatea oracolului și să-i arăt Zeului că „uite, acel om e mai înțelept decât mine; totuși tu ai spus că eu sunt cel mai înțelept“. Examinându-l însă pe acel om – nu-i nevoie să dau nume, dar era unul dintre politicieni – examinându-l deci și dialogând cu el, mi s-a întâmplat următorul lucru, atenieni: mi s-a părut că acel bărbat pare multor altora și mai ales lui însuși a fi înțelept, fără însă să fie. Apoi am încercat să-i arăt că el se crede înțelept, fără să fie. De aici, desigur, mi s-a tras ura lui și a multora dintre cei de față; însă după ce am plecat mi-am spus că sunt mai înțelept decât acel om. Într-adevăr, se poate ca nici unul dintre noi să nu știe nimic frumos și nobil, însă el crede că știe, fără a ști, în timp ce eu, deși nu știu, nici nu-mi închipui că știu. Se pare așadar că eu sunt mai înțelept decât el măcar prin acest mărunțiș¹⁶, anume că ceea ce nu știu nici nu-mi închipui că aș ști. În continuare, m-am dus la un altul: era dintre cei care se cred mai înțelepți decât primul; dar mi s-a întâmplat la fel. Și iarăși am provocat ura lui și a multor altora.

După asta, în continuare, m-am dus la alții, simțind cu tristețe și teamă că-mi voi atrage ura lor; totuși mi s-a părut necesar să prețuiesc cuvântul divin mai mult decât orice. Cel ce voia să știe ce semnifică oracolul trebuia să meargă la toți cei care par a avea știință. Și pe Câine, cetățeni ai Atenei, e neapărat să vă spun adevărul! Iată ce am pățit: oamenii cu cea mai bună reputație, pe care îi

b

c

d

e

22 a